

to storim in v svesti sem si, da ravnam v smislu svojih rojakov.“ — Na ta „sek“ odgovorimo gosp. doktorju le to: Kdor iz „Presse“ (stare in mlade), „Triest.“, „Tagesbl.“, *) „Tagespošte“ in enake baže listov si nabira material za svoje „Brandmarkung-e“ — moti sam sebe in ogromna večina naših rojakov ga miluje. Ruska pesem se je pela v onem času kaka dvakrat, ko so omenjeni dopisuni črnili Ljubljano, da „brez revolverjev“ itd. ni varno hoditi po mestu itd. „Novice“ niso hotle iz komarja delati slona in neprevdarjenosti nekterih mladenčev podtikati zlodjevih namenov; tudi jim je dobro znan po celem svetu veljavni francozki pregovor: „Qui s' excuse, s' accuse“, kajti „Novice“ morejo odpreti vse liste 25letnih tečajev svojih v pričo, da jim o lojalnosti svoji nobenega zagovornika ni treba. Vendar tudi niso molčale „Novice“, ampak obžalovale so take pripetke, ki so nasprotnikom narodnim prav voda na njih umazani mlin (glej „Novice“ od 31. julija str. 258), pa so tudi natisnile svarilo dr. Costovo. Da! celó iz „Reforme“ so povzele svarilo (glej „Novice“ od 14. avg. str. 276). Vsa precartana „očetovska skrb“ dr. Klunova je tedaj 28. avgusta bila čisto nepotrebna, in prav to sta mu tudi gosp. dr. Bleiweis in gosp. Svetec pisala. Al „moskovizem“ je — kakor se kaže — monomonia dr. Klunova, kajti o odgovoru, ki ga je časniku „Vaterland-u“ dal v 43. listu svojega „Volkswirtha“, tudi poštene in lojalne možake, ki za tem časnikom stojijo, psuje z „Römlinge“ in „Moskowiter“! Taka polemika se nam studi, — za to naj je za zdaj konec besedi! Ako bo treba, govorimo več in bolj razumevno.

— (Glejte, taki so!) V 76. listu je nemški graški časnik „Tagesblatt“ „iz Kranjskega“ pisal to-le: „Pod očmi ljubljanskega župana in z njegovim odobrenjem in potrjenjem se povsod poje ruska narodna himna, se pije na propad Avstrije, se z besedo in djansko črtijo taki, ki ž njimi ne divjajo, in bojni glas je: „na tla z nemškimi psi!“ To je vendar župan, kakor mora biti!?“ — Gosp. dr. Costa je tožil ta časnik, ki ga ni bilo sram take grde laži o njem pisati. 13. dne t. m. je imela v Gradcu sodniška obravnava biti. Ker pa je pred tožnim dnevom vredništvo „Tagesbl.“ preklicalo svoje psovanje in je svoje obžalovanje očitno izreklo, da ga je dopisnik njegov ljubljanski osleparil, je gosp. župan velikodušno odstopil od svoje tožbe. — Take dogodbe se same sodijo. Ni jim treba družega komentara, kakor reči jim: Sram Vas bodi!

— (Vabilo k dobrodušni besedi v čitalnici ljubljanski 24. novembra t. l.) Program: 1. „Pod oknom.“ Čveterospev od F. Škroupa. 2. „Ko zaspal bom v smrti.“ Samospev za glasovir od A. Försterja. 3. Melodije iz opere „Faust“ od Gounoda, za violončel in glasovir zložil H. Röver. 4. „Z Bogom!“ Samospev za glasovir od Fr. Grbeca. 5. „Jadransko morje.“ Veliki zbor možki od Winterja. Potem: „Repatnica.“ Šaloigra v enem djanji; poslovenil Novomeščan. Po besedi: mal plés. — Čisti dohodki te veselice so namenjeni za nakupovanje blagá, iz kterega milosrčne gospé in gospodičine delajo zimsko obleko za ubogo šolsko mladino. V ta namen je vstopnina za vsako osebo stavljena na 30 soldov, pa hvaležno se sprejme vsak veči dar. Častiti udje čitalnice smejo ta večer seboj pripeljati tudi svoje prijatle ali znance, ki niso udje čitalnice. — Začetek ob 7. uri zvečer.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Dr. Tomanov govor v zbornici poslancev

13. dne t. m.

Zdaj stoji pred nami vprašanje: kako se z Ogrri poravnati? Mi zastopniki kraljestev in dežel, ki so tastran Litave, se lotujemo velike, težke in prečudne naloge, narediti postave, po katerih bi se imele zadeve med deželami ta- in unstran Litave mirno poravnati, in glej — pred nami stoji že izgotovljeno in dokončano delo, delo ogerskih sedeminšestdesetakov, ktero je naš presvitli cesar, kakor ogerski kralj, že s prisego potrdil. Ta naša naloga in ta naš stan je zdaj prečuden in skoraj neizrekljiv. On tirja od nas, da sami sebe popolnoma žrtujemo; on tirja, da zatajimo svoje prepričanje, da damo slovo svojim vtrjenim političkim mislim, da se odpovemo pravici ravnati po svojem mnenji, ako želimo, da se dožene poravnava z Ogrri.

V takem stanu jemljemo danas v roke prvo vprašanje ogerske poravnave, — vprašanje o delegacijah, ktere so po mojih mislih poslednji del ustavne premembe in bi ravno to morale biti tudi gledé na ogerske poravnave; ker ravno delegacije vežejo še to skupaj, kar se je razdružilo; one so edino vezalo dveh razdruženih delov našega cesarstva.

V adresni debati sem povedal, kaj da mislim o predelavi ustave, ktere najpoglavitniši del je po mojih mislih osredni zástop vseh kraljestev iz dežel ta- in unstran Litave; povedal sem, kaj da je moja misel o poravnanju z Ogerskim samo ob sebi in gledé na zastope za to opravilo prav za prav opravičene. Tedaj zavračaje na to, kar sem oni čas govoril, opuščam danes vse daljne negacije ter kar prestopam h delegacijam, da jih pretehtam, — da pretehtam predlog dotičnega odseka, pa tudi vladni predlog, ki zadeva delegacije.

Ne da bi se mi zdelo, da je treba, temuč le zato, ker sem nektore ugovore slišal, memogredé opomnim, da to, da se je dal vladni predlog odseku v pretres, ni moglo nikakoršnega družega namena imeti, kakor ta, da odsek ta predlog presodi, zboru o njem poroča, ter mu predloge stori. Iz tega po takem, ker je v pre-narejeni ustavi §. 11. črki o) naredba storjena, da ima državni zbor pravico staviti opravični red za delegacije, se more sklepati, da se nikomur ne sme kratiti pravica, da o delegacijah popolnoma svobodno svojo misel izreče in se prost po svoji misli ravná; to pa meni tem ménj, ker sem zoper to naredbo glasoval, ktera vrh tega tudi še ni sankcije (cesarjevega potrjenja) dosegla.

Omenjeni odsek za prevdarek ustave je več storil, kakor je bila po vladnem predlogu njegova naloga. On je najpoprej ustanovil, ktere zadeve so skupne obeh delov cesarstva, in to se je moralo zato najpred zgoditi, ker mora obseg splošnih zadev na tanko in razločno zaznamnjan biti, predno se more o delegacijah kaj govoriti.

Kar se tiče obsega in obstoja skupnih zadev, jih ne mislim presojevati. Jez se le poprimem te gotove resnice, da zadeve, ki so v odsekovem poročilu za skupne spoznane, so take, da po oktoberski diplomii in februarški ustavi pred širji državni zbor spadajo.

V ti neovrgljivi resnici tiči poglavitna reč in tudi kazalo, kako naj se prihodnjič skupne zadeve obravnavajo, in kdo naj delegacije voli.

Če hočemo pričujoče ustavno vprašanje prav rešiti, se mi zdi, da je treba najpred na dvojno vprašanje odgovor dati. Prvič: kateri zbor je dozdej imel pravico postave dajati o splošnih (skupnih)

*) Vedenje tacih časnikov kaže današnji list.

zadevah? in drugič: kateri zastop je dosihmal poslance v ta zbor volil?

Pričujoči postavni predlog odgovarja na ti vprašanji v §§. 6. 7. in 8. — V §. 6. je izgovorjeno načelo, da imata pravico o skupnih zadevah postaviti ogerski deželni in naš državni zbor. Iz tega načela se dalje izpeljuje to, da imata ta dva zbora tudi pravico za spolnovanje teh pravic delegacije (poslanstva) postavljati in da morata imeti tudi pravico, poljubno poslance v te delegacije voliti. Poslednjič pa pride odsek po ti poti do breznačelnega konca, da svetuje nekaj poslancev voliti po poslancih posamnih dežel iz svojega krdela, in nekaj pa iz celega državnega zbora.

Prvo vprašanje je važnejše in drugo je le nasledek prvega, in če je odgovor na prvo vprašanje napačen, mora iz njega tudi napačen nasledek izhajati.

(Konec prihodnjič.)

Zbornica poslancev v državnem zboru je 13. dne t. m. začela obravnava o delegacijah. Da vsak bralec vé, za kaj gré v teh obravnavah, naj povzamemo še enkrat, kar smo že večkrat omenili, to-le: Naše (avstrijsko) cesarstvo je zdaj razcepljeno na dve polovici; Ogrji pravijo, da med njih kraljestvom (v katero hočejo zajeti tudi Erdeljsko, Hrvaško in Slavonsko) in pa med družimi deželami našega cesarstva dela reka Litava mejo. Da se pa vendar še s tenko nitko držé s temi deželami Avstrije skupaj, so ponudili nekatere postavodajalne reči nam drugim, in te reči velikodušno (!) imenujejo skupne zadeve, — in te skupne zadeve naj se po njih volji obravnavajo v skupnih zborih, v ktere oni pošljejo svoje poslance, naše druge dežele pa tudi svoje, in ti zbori se imenujejo delegacije ali poslanstva. Za te delegacije je tedaj bila obravnava v zbornici poslancev, ktera se je začela 13. dne t. m. Odsek, ki je dobil vladni predlog v roke, da se najprej med seboj posvetuje in potem vesoljni zbornici predloge stavi, je vladni predlog nekoliko prevrgel. Vlada je namreč — še nekoliko v federalističnem smislu — svoj predlog tako osnovala, da naj zbornica poslancev voli svojih 45 poslancev, ki imajo iti v delegacije, tako, da zastopniki vsake dežele volijo izmed sebe svoje poslance; zbornica gosposka pa svojih 15 iz vse zbornice. Centralistični odsek, kteremu je trn v peti, da volijo zborničarji vsake dežele za-se, pa ne vsa zbornica skupaj (ker po tej volitvi bi spet nemški centralisti gospodovali v delegacijah) je, (ker več ni mogel, sicer bi bili Poljaki kopita pobrali) odkrehnil od vladinega predloga 4 poslance in nasvetoval, naj se jih le 41 voli iz posameznih skupin, 4 pa naj volijo iz cele zbornice. In o tem se je začela obravnava. Gosp. dr. Toman je prvi besedo poprijel in v temeljitem govoru volitveno pravico v delegacije branil deželnim zborom in konečno rekel, da po svojem notranjem prepričanji tudi za vladin predlog ne bo glasoval, ampak da le sila ga utegne primorati. (Spredej je poslovenjen celi Tomanov govor). Govorilo je v splošni razpravi še mnogo poslancev in centralisti in dvalisti so se tako trgali med seboj, da je bila groza. Hujših primkov, kakor jih je v teh govorih dobil dvalizem iz ust centralistov, jih ni dobil še nikoli, in hujših litanij, kakor so jih dvalisti brali centralistom, jih ti še menda niso slišali. In naposled so vendar glasovali, kakor je hotel državni kancelar Beust. Te ravno oni prečudni stan, v kterem se preroruje naša Avstrija! Zmiraj mirna „Reform“ piše o „delegacijah“ to-le: „Gotovo je, da delegacije takošne, kakor jih bo zdaj naredil državni zbor, ne bojo po volji niti takraj niti un-

kraj Litave; pravično vprašanje je: ali se bojo delegacije take skazale, da bojo obstale. Vendar je mogoče, da se na podlagi federalističnega delegacijnega principa kaj boljega izcimi, kar bo po volji vsem narodom. To, kar nasproti centralisti hočejo, nikakor ni mogoče, in če ta stranka ne bode nehala hrepeniti po nemogočem, pokopala bode Avstrijo samo.“ — Kralj pruski je odprl državni zbor z ogovorom, v kterem svetu obeta mirne čase; čudno se vjemajo te besede z oboroževanjem pruskim in s tem, da se francoska vlada na vso moč na boj pripravlja. Cesar Napoleon sklicuje vladarski shod (kongres), ki bi pogasil ogenj, kateri tli pod žrjavico; al malo je upanja, da se spravi zaželjeni kongres na noge. — Turška vlada je poskušala napraviti na Kandii mir, al zastonj. Kandioti niso mogli Turkov predloge odobriti. Boj se je zato zopet vnel in Kandioti so v prvi bitvi Turčine nabili.

Listnica vredništva. Gospodu J. V. S. v C., gosp. B. F. v G. in gosp. M. V. v Č: poslance pesmice smo prejeli; al če tudi iz blagega namena zložene, niso za natis današnji čas, ko svet hoče, da pesem kaj posebnega pové in to v prav čistih slovniških oblikah. Družbici veseli se prileže kmalu kaka pesmica; al svet je, saj veste, čmeren in kritika njegova ostra. Gosp. B. F. v G: Ponudba Vaša „o položaji narod. zadev“ nam je jako draga; prosimo tedaj. — Gosp. M. P: V dramati. društvo morete stopiti in Vaši; letno plačilo sta 2 gold.; vsak prejme „Talijo“ brezplačno.

Žitna cena

v Ljubljani 16. novembra 1867.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 20 — banaške 7 fl. 20. — turšice 4 fl. — — soršice 5 fl. 20. — rži 3 fl. 90. — ječmena 3 fl. 30. — prosa 2 fl. 90. — ajde 3 fl. 20 — ovsa 1 fl. 90. — Krompir 1 fl. 50.

Kursi na Dunaji

18. novembra 1867.

v novem denarji.

Državni zajemi ali posojila.		Druge obligacije z lotrijami.	
5% obligacija od leta 1859		Kreditni lozi po g. 100. g.	72.53
v novem dnar. po 100 g. g.	57.30	4 1/2% Tržaški lozi po 100 „	108.01
5% nar. posojilo od l. 1854,,	66.50	5% Donavsko-parabrod-	
5% metalike	57.50	ski po g. 100	86.00
4 1/2% „	55.65	Knez Esterhazy. po g. 40 „	106.00
4% „	49.50	Knez Salmovi po g. 40 „	30.19
3% „	41.00	Knez Palfyovi po g. 40 „	22.60
2 1/2% „	54.50	Knez Claryovi po g. 40 „	24.50
1% „	—	Knez St. Genoisovi po g. 40 „	23.54
Obligacije zemlišn. odkupa.		Knez Windischgrätz. po g. 20 „	19.00
(po 100 gold.)		Grof Waldsteinovi po g. 20 „	18.00
5% doljno - avstrijske g.	89.—	Grof Keglevičevi po g. 10 „	12.—
5% ogrske	71.75	Budimski . . . po g. 40 „	24.00
5% hrvaške in slovanske „	71.50		
5% krajske, štajarske,		Denarji.	
koroške, istrijske „	89.00	Cesarske krone . . . . . g.	—
Državni zajemi z lotrijami.		Cesarski cekini	5.77
Zajem od leta 1860	83.—	Napoleoniori 20 (frankov), „	9.86
„ „ „ 1860 petink. „	91.50	Souvrainiori	—
„ „ „ 1839	144.50	Ruski imperiali	10.24
„ „ „ 1839 petink. „	75.25	Pruski Fridrikiori	—
5% narodni od leta 1854 „	74.—	Angleški souvainiori	—01
Dohodkine oblig. iz Komo „	53.00	Louisiori (nemški)	79.—
		Srebro (ažijo)	120.—

Loterijske srečke:

V Trstu 6. novembra 1867: **15. 90. 5. 33. 84.**

Prihodnje srečkanje v Trstu bo 18. novembra 1867.

V Gradcu } 13. nov 1867: **10. 82. 26. 69. 33.**
na Dunaji } **6. 68. 2. 62. 64.**

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 23. novembra.

Da so Poljaki v Avstrii dosti na sumu in pa preganjani bili, to se tudi vé, zato bi se jim skor ne smelo zavidati to, da jim zdaj nekoliko bolje gré.

Nemški severni Tirolci se vsi od prvega do zadnjega pritožujejo, da se jim krati in odškoduje njihovo deželno pravo in njihova samouprava, a Lah i v južnih Tirolih tožijo vsi, da so njih narodne, materijalne in avtonomne zadeve v nevarnosti.

Vedeti se mora, da velika večina avstrijskih narodov ni zadovoljna s tem, kar se jim je v tej zbornici pod imenom avstrijske svobode in prave ustavnosti ponuja in sili, ker vidi, da vse to družega ni kot hlapčestvo in dozdevna ustava (ustava na videz), za katero ne marajo, in da le z nevoljo in prisiljeni bodo nosili bremena, ki se jim naložé po naših razpravah z Magjari.

Gledé na vse to, gledé na krivice in silstvo, gledé na očitne nedoslednosti in brezpravilstva, po mojih mislih nihče, kdor si nalašč ne zatiskuje oči pred prihodnostjo, ne more misliti, da Avstrija pravo pot hodi in da po tej poti pride v tak stan, da v vrsti velikih držav evropskih posede tisto mesto, katero Avstrii gré in da bi zadobila tiste lastnosti, ktere bode duh stoletja sedanjega in ték zgodovine kmalu od nje zahteval.

Gospôda! Da so ta moja premišljevanja in moja mnenja resnična, in da je zdaj tudi vlada nekako teh misli, kaže mi očitno vladin predlog o delegacijah, vzlasti v onih razdelkih, ki se tičejo volitve teh delegacij. Zato radostno pozdravljam ta predlog, ker v njem vidim prvo znamenje boljšega spoznanja in pravičnejšega prevdarka avstrijskih zadev. Ker pa zapopadek §§. 7. in 8. osnovane postave in posebno predlog dr. Pergerjev na to meri, da bi se dobromisleči avstrijski občutki večine avstrijskih narodov ne le oslabili, marveč naravnost zatajili, in ker se mi vidi, da je ta predlog tak, da bi prav dobro došel vnanjim sovražnikom, ki prežijo na propad Avstrije, zato bodem glasoval zoper njega, in visoki zbornici nasvetujem, naj obá predloga zavrže.

Dr. Tomanov govor v zbornici poslancev

13. dne t. m.

(Dalje.)

Jaz hočem tedaj najpred prevdarjati: ali je res, kar odsek v §. 6. trdi, da imata v skupnih zadevah ogerski deželni in naš državni zbor pravico postave dajati, jaz hočem prevdarjati: ali je res to v ustavi utrjeno ali pa ne? — Že pred sem rekel, da obravnava skupnih zadev po februarškem patentu in po oktoberski diplomu gotovo spada pred „širji“ državni zbor. Ta pa se nikdar ni sešel, ker se nikdar niso sešli poslanci kraljestev in dežel ta- in unkraj Litave. Ako se je pa ožemu državnemu zboru kadaj izročila obravnava takih reči, ktere slišijo le pred „širji“ državni zbor, se je to vselej le na posebno povelje vladarja zgodilo. In ker se je to moralo naposebno povelje zgoditi, zato je ravno jasno kot beli dan, da ima le „širji“ državni zbor po oktoberski diplomu in februarški ustavi pravico skupne zadeve obravnavati.

Danes še misliti, da se bo širji državni zbor kedaj sešel, bi se reklo delo od konca začenjati, in kdor bi bil še te misli, moral bi sedanji posvet pri miru pustiti, in oziroma ogerske poravnave zopet trditi, da so Ogrri svojo ustavo s puntom zapadli.

Da bi se širji zbor sešel, ni mogoče več misliti. Pričujoči zbor pa po februarški ustavi ni tisti, kateri bi imel pravico obravnavati skupne reči, ki zadevajo kraljestva in dežele ta- in unstran Litave. Sedanji naš zbor tudi gledé na delo ogerskih sedeminšestdesetakov ne more biti opravičen, o skupnih zadevah postave da-

jati, kar bom pozneje posebno iz 28. člena tega dela dokazal. Pa če tudi stopim na odsekovo mesto, moram ravno trditi, da pričujoči zbor nikakor ne more imeti pravice o skupnih zadevah zapovedovati; ker ravno odbor sam pravi, da delegacije stopijo na mesto širjega državnega zbora, in sicer zato, da bi one obravnavale tiste zadeve, ki so skupne kraljestvom in deželam ta- in unstran Litave.

Prvo vprašanje je tedaj po odseku v §. 6. napak razsojeno. Pravica v skupnih zadevah postave dajati tedaj ne gré pričujočemu zboru.

Pa ko bi bilo to, kar odsek trdi, tudi res in ustavno, še bi se ne smelo sklepati, kar odsekov predlog izrekuje, da ima le ta zbor pravico, poslance v delegacije voliti, ali da ima zastran take volitve le on pravico zapovedovati. Po dozdej obstoječi in še celó po prenarjeni ustavi volijo deželni zbori poslance v državni zbor. Če je toraj ta zbor v resnici le oži zbor — širji ne more biti, ko bi si tudi pravice širjega prilastoval — tako sledi iz tega, da tisti zbor, ki obravnava skupne zadeve, mora iz deželnih zborov svoje poslance dobivati, ker take poslance voliti imajo le deželni zbori po ustavi vtrjeno pravico.

Ako postavimo sedanji zbor tudi za dediča nekdanjega širjega zbora, se ta pravica ne sme tudi na volitev raztegovati, ker je v ustavi in oktoberski diplomu razločno izrečeno, da se poslanci osrednih zastopov iz deželnih zborov nabirajo.

Tedaj je jasno dokazano, da je vodilo, ki ga je odsek v §. 6. na čelo svojega predloga zapisal, zoper ustavo, da so nasledki, ktere iz tega načela izvaja, tudi zoper ustavo in da bi se deželnim pravicam strašna krivica zgodila, ko bi jim kdo pravico kratil, poslance v delegacije voliti.

Tudi odsek se ni mogel te misli popolnoma znebiti, je ni mogel čisto zavreči, temuč jo je posredno v svojem poročilu posebno pa oziroma na vladni predlog za resnično spoznal.

Če je pa taka, kako je bilo potlej mogoče, da je odsek mogel svetovati, da bi se poslanci v delegacije morali drugače voliti kakor po deželnih zborih. Kdo bi si upal trditi, da bi o tako važnih zadevah priležnost (oportunist) smela načela namestovati.

Ako bi si kdo upal, iz kakoršnega koli vzroka to najvažnišo deželno pravico deželam kratiti, bi tako samostojnost in osebnost (individualnost) dežel veliko hujše ranil, kakor če bi kako drugo v samoupravstvo spadajočo pravico deželam odrekel. In vendar se je v poročilih in v očitnih sejah od vseh strani slovesno izreklo, da nikdo ne namerava deželnih pravic poškodovati, če bi bile tudi še tako malo vredne.

Le vzemite deželam pravico, svoje poslance v osredni zastop — v delegacije — pošiljati, in jaz sem prepričan, da bo to vaše delo kraljestva in dežele vnovič žalilo in nezadovoljne storilo, in če morebiti s tem en most naredite čez Litavo, si bote pa veliko mostičev za hrptom podrli, ki peljejo iz posameznih kraljestev in dežel v naše središče. Jaz pa mislim, da so tudi ti mostiči potrebni, če vas je volja kadaj tudi na ti strani Litave narediti mir in porazumljenje.

Še celó Ogrri so to pravico kraljestev in dežel spoznali in so v delu svojih sedeminšestdesetakov v 25. členu za poveljni pogoj to postavili, da morajo tudi druge dežele in kronovine Njih Veličanstva resnično vlado imeti, in da oni hočejo le z ustavnimi zastopi teh dežel v daleko stopiti in z njimi dalje obravnavati. Le z ustavnimi zastopi drugih dežel obravnavati, to je bila toraj poveljna ogerska pogoja.

(Kon. prih.)

da ne najde ta nedvomljivi talent pravega Mecena in izdatne podpore v svoji ne preveč hvaležni domačii, da bi moglo to klasično delo kmalu beli dan zagledati itd. — Na enkrat se je bralo čez kak dober teden postavimo, v „Triesterici“: Znani „literarni strah“ v Ljubljani (der bekannte fadenscheinige „Geist“) namerja spet s svojimi neslanimi in robastimi burkami, ktere v svoji nesramni predrznosti „epos“ imenuje, kakega siromaškega knjigarja zarad zaloge opehariti, treba bi bilo, da bi nepristranska kritika za vselej temu literarnemu Don Quixotte-u prepovedala to neusmiljeno in ob enem drzovito grešenje zoper vse zdrave pojmove nemške slovnice, estetike in metrike, zakaj taka slovstvena dela se smejo samo za edini in negoljufivi lek svetovati takemu nesrečniku, ki cele noči spati ne more itd.

Gotovo, dragi bralec, bi ti mislil, da je to kaj malo prilizljivo oznanilo dr. Isleib, bivši vrednik ljubljanskega „moniteur-ja“, in ob enem največi literarni sovražnik našega Boštjana v „Triesterico“ poslal, pa zmotil bi se, strašno zmotil. Čudi se, ako ti povem, da vse to je Boštjan sam napisal, da se je sam sebe tako neusmiljeno raztrgal in razmesaril in potem se je spet v tretjem dopisu v graški „Tagespošti“ proti „Tržičanki“ z rokami in petami branil, rekoč, da v poprej imenovanem listu neki oseben sovražnik iz umazanih, grdih, sebičnih ust ženijalnega domačega literata tako surovo napada. Nisem vedel, ali bi se od smeha za trebuh držal, ali bi se kar na glas čudil, ko mi je g. Nebodigatreba svoje lastne rokopise vseh treh dopisov pokazal. — — Da, da, tako mora človek ravnati, — pravi Boštjan, prekanjeno diplomatski se à la Kuranda smehljaje — drugače ne pride med svet; prva je, da se o literatu piše po časnikih, kakor si že bodi, magari če človek tudi med „originale“ v „Novice“ pride, nič ne dé, samo, da se govori in piše o njem, kakor je tudi dobro, ako si more človek pri tiskanem svojem imenu tri vrste naslovov prikrpati, kajti „mundus vult decipi, ergo decipiatur“, — jaz se dajem na prvo stran vsakega dela tako-le natisniti: Boštjan Nebodigatreba, doktorand modroslovja, literarni strah, pisatelj „tihih izdihljajev kranjskega Knobeljna“, razarhivar povestniškega društva v Ljubljani, član ameriškega društva na akcije za izdelovanje sveč iz narodnih uší, perovodja in natlačnik mrtvih ptičev in polžev muzejskega društva v Višnjigori, ud kranjske, štajarske, koroške, goriške, hrvaške in turške kmečke in gosposke družbe, dopisujoči član grmanske muzeje v Nürnbergu in pomagajoči član novo ustrojenega društva v Ribnici za mazilo starih cimbrških in tevtonskih napisov po Slovenskem itd. itd. Ali ni to lepo, ali ni to krasno?! Ali se ne glasi to vse drugače nego priprosto: to je spisal Boštjan Nebodigatreba — pa zraven nič doktorand, nič ud, nič član in nič itd.?! kaj? (Dal. prih.)

Iz državnega zbora.

Dr. Tomanov govor v zbornici poslancev

13. dne u. m.

(Konec.)

Dovolite gospod predsednik, da smem brati iz dela ogerskih sedemšestdesetakov besede, ki to reč zadevajo.

(Predsednik: Mislim, da tega nihče ne bode branil.)

Poslanec dr. Toman (bere): „Druga poglavitna pogoja je ta, da se ustava tudi v drugih deželah in kronovinah Njegovega Veličanstva resnično vpelje, ker more Ogersko le z ustavnimi zastopi teh dežel v kakoršnih koli skupnih zadevah v dotiko se podati, in ker je tudi Njihovo Veličanstvo želelo zato obravnavo

skupnih zadev prenarediti, ker je ono tudi drugim svojim deželah ustavne pravice dodelilo in se toraj ne more ozir skupnih zadev ustavnemu upljivu teh dežel ogniti.“

Ogri so toraj razločno izrekli, da je to njihova poglavitna pogoja, da se s tastranskimi deželah le tedaj v obravnavo podajo, če se ustavnost tastranskih kraljestev in dežel spozná in vtrdi, in ustavnost sedanje vprašanje zadevajoča obstoji ravno v tem, da ustavni deželni zbori svoje poslance v delegacije volijo. Saj sami Ogri popolnoma razločno pravijo, da hočejo le z ustavnimi zastopi tastranskih dežel v dotiko stopiti. Tega bi pa gotovo ne bili izrekli, ako bi bili na naš državni zbor mislili. Oni bi bili naravnost povedali, koga da mislijo in bi gotovo o zastopih ne bili govorili.

Ravno to nam pa tudi 28. člen na znanje daje. Ta se glasi (bere): „Ozir tistih splošnih zadev, ki ne spadajo edino v vladno področje, Ogersko ne spozná za potrebno ne popolnega državnega zbora, ne kakega drugega kakor koli imenovanega skupnega zbora, in se nikakoršnemu ne podvrže.“

Iz teh besed je menda lahko posneti, da Ogri po besedah svojega sedemšestdesetakega dela, ktero je že s prisego potrjena postava postala, našega državnega zbora nikdar niso za takega spoznali, kateri bi imel pravico, te reči obravnavati in o njih sklepe delati, ga niso za takega spoznali, kateri bi sploh imel pravico, v skupnih zadevah postave dajati. Ako bi bila njih misel drugačna, ne bi bili mogli tako govoriti.

Ako bi mi hotel kdo ugovarjati, da 28. člen nadalje tako-le govori (bere): „Ogersko se tega trdo drži, da se morajo na eni strani dežele ogerske krone skupaj, na drugi pa vse druge dežele in kronovine Njegovega Veličanstva skupaj kakor dva posebna in enako-pravna (paritetna) dela spoznati, kakor je to tudi Njegovo Veličanstvo v previsokem stolnem govoru izreklo, da je pragmatična sankcija začetek in zveza vseh kraljestev in dežel.“

Kdor bi kaj takega ugovarjal, mu rečem, da, če je to tudi resnično, vendar iz tega ne sledi, da bi Ogerska mislila, da morata oba dela ozir delegacij in zlast ozir volitve v delegacije iz svojih osrednih zastopov, to je, iz našega državnega zbora in iz ogerskega deželnega zbora svoje poslance v delegacije voliti in da bi bil kateri teh zborov opravičen v skupnih zadevah postave dajati. 28. člen pravi naravnost, da se skupnost obeh delov cesarstva na pragmatično sankcijo opira. Pragmatično sankcijo pa so kraljestva in dežele samostojno posvetovale in sprejele. 28. člen ni družega kakor le kratek načrt dvalizma.

Res je, da se 29. člen glasi (bere): „Po tem načelu paritetnosti naj izvoli na ogerski strani ogerski zbor iz obeh zbornic deželnega zbora delegacijo obstoječo iz gotovega števila zbornikov.“ Ako bi kdo hotel iz tega člena sklepati, da moramo tudi mi tastran Litave iz obeh zbornic državnega zbora svojo delegacijo voliti, takemu rečem, da prvi stavek 29. člena, ki za poprej omenjenem sledi, tako misel ovrže. Ta stavek se tako-le glasi (bere): „Ravno tako naj izvolijo tudi ostale dežele in kronovine Njih Veličanstva na ustavni način delegacijo, ki bo ravno toliko udov imela.“

Mislim, da sem dosti na tanko razložil, kateri da je ta ustavni način. To je namreč tisti način, po kterem se je volil osredni zastop, dozdej širji državni zbor, na čegar mesto imajo delegacije stopiti, ktere morajo toraj tudi iz deželnih zborov dobivati svoje poslance.

Pa še to. Kdor bi trdil, da se iz 28. in 29. člena

kaže, da hočejo Ogrci centralistično svojo delegacijo voliti, ta naj pogleda 69. člen, kateri pravi (bere): „Kako in koliko poslancev da bojo ogerski kroni pridružene dežele po le-tem sklepu v delegaciji imele, to se bo pozneje ustanovilo.“

Te besede menda saj dosti jasno povejo, da tudi na Ogerskem ne mislijo centralistično, ampak iz deželnih zborov voliti, ali saj toliko je prav gotovo, da še ni izrečena centralistična volitev, temuč je trojedni kraljevini in Erdelju še pravica pridjana, da znata iz deželnih zborov poslance v delegacijo voliti.

Iz dela ogerskih sedeminšestdesetakov tedaj se nikakor ne more sklepati, da bi se naša delegacija morala iz državnega zbora voliti in sicer iz njegove celote. Pač pa je ravno nasprotno očitno, namreč da je tudi deželam Ogerskem pridruženim pravica prihranjena, svoje poslance v delegacijo posebej voliti.

Pa, če bi tudi v delu ogerskih sedeminšestdesetakov o tem ne bilo nobene besede, prašam vas, moja gospoda, kakošno pravico imajo Ogrci nam zapovedovati, kako da naj mi svojo delegacijo volimo, in v kaj takega se menda tudi oni ne želijo vtikati. Jaz bi rekel, gotovo da ne.

Ako bi delo sedeminšestdesetakov o volitvi nič ne govorilo, kakor le to, da naj se delegacije volijo, bi se moralo to prašanje tako razsoditi, kakor sem poprej razložil. Ogrci pa so vendar to poglobitno pogojo pristavili, da mora ustavnost tudi tastran Litave obveljati. Če se pa delo ogerskih sedeminšestdesetakov za propozicije ene strani priznava, če se ustavni odsek in vlada tako skrbno po njem ravnata, se pa res moram čuditi, da ni visoka vlada za silno potrebno spoznala, da bi bila v svoj predlog ozir volitve v delegacije take naredbe sprejela, ktere bi se bile z delom ogerskih sedeminšestdesetakov popolnoma vjemale. In te naredbe bi bile tudi tostranske dežele zadovoljile, ker bi bila tem kraljestvom in deželam pravica dana, svoje poslance v osredni zástop — v delegacije — voliti.

S tega, kar sem dozdaj govoril, je lahko posneti, da se ne morem pridružiti ne odsekovemu ne vladnemu predlogu.

Če pa vendar rečem, da vladni predlog saj v načelu pravo in ustavno pravico kraljestev in dežel spoznava, — če hvalim saj dobro voljo vladnega predloga, pa tega nikakor ne morem o odsekovem predlogu trditi, tega marveč moram kar naravnost zavreči. V odsekovem predlogu ne najdem nikakoršnega načela, tudi ne oportunisti, ne politiške previdnosti, temuč golo samovoljnost, ktera tje v božji svet veva, tako in tako se mora voliti!

Ali kadar gré za važne imenitne politiške reči in zadeve, se ne sme ravnati, kakor bi bilo komu ravno pripravno.

Mešanica, ki navdaja čez in čez odsekov predlog, menda vendar ne more biti znamenje prave ustanovitve; saj na dva načina ob enem voliti, vendar oboje ne more ustavno biti, posebno pa ne, ker sem dokazal, da sta oba načina volitve, kakor ju odsekov predlog priporoča, zoper ustavo.

Ako je res, kar je gospod poročnik odsekov rekel, da delegacije nimajo ne iskre življenja v sebi; — ako je res, kar je on trdil v odseku — kar si pa skoraj ne upam tukaj izreči — da so delegacije pankert: mislim, da ta misel posebno iz mešave raznih načel izhaja, po katerih bi se moralo voliti. Mislim, da imajo začetniki takih volitnih teorij posebno pravico, take volitve s pankerti pitati. Ako je pa visoka vlada ozir delegacij pravo načelo spoznala, ako je spoznala, da imajo le kraljestva in dežele pravico, poslance v osredni zástop, v delegacije pošiljati, bi človek tudi res želel,

da bi bila ona spoznano pravo načelo tudi v resnici speljala, in gotovo bi se bila prepričala, da bi bilo to srečne in pomirivne nasledke imelo. Izpeljava tega načela bi bila naredila mnogo mostov iz središča v posamezna kraljestva in dežele tastran Litave. Vredno bi bilo to reč poskusiti. Saj ima sadanja pa tudi vsaka avstrijska vlada to nalogo vsem delom cesarstva, vsem kraljestvom in deželam, vsem narodom voljo spolniti, kolikor je le mogoče in ne kvvari edinstva mogočne države.

Ako bi bila vlada videla, kako so se v odseku gospodje, nemški česki poslanci s svojimi sorodnjaki in politiški prijatli spodnjo-avstrijskimi poslanci za enega samega poslanca v delegacije trgali, po tem bi bila ona gotovo spoznala, da se ni lahko pogoditi, kadar se boj za načela vname, in da tudi mi svojih načel tebi nič meni nič ne moremo zapustiti.

Treba je dobro prevdariti, da nam ne gré samo za to, da imamo enega ali pa dva poslanca več ali manj, temuč nam gré zdaj za najimenitniše pravice, ktere dežele imajo, katerih ravno zato prostovoljno ne bomo zavdali in jih tudi zavdati ne smemo.

Ako tedaj to reč dobro in na tanko prevdarim, tudi za vladni predlog ne morem z notranjim in prostim prepričanjem glasovati. In le zato, ker bi me znale okoliščine siliti, bi se moglo zgoditi, da dam vladnemu predlogu svoj glas, to pa le zato, da bi število tistih, ki bojo morebiti enako glasovali, večje postalo in bi tako saj tista misel zmagala, ktera je resnici in pravici bliže, kakor odsekova misel.

Predno pa rečem poslednjo besedo, bi še rad nekaj povedal, kar mi težko na srcu leži. Kar mislim povedati, stoji v odsekovem poročilu in so besede, ktere zdaj za svoje spoznam. To namreč, „da naj odgovor za vse to in za vse te obravnave in poravnave tisti na svoje rame vzamejo, kteri so tiste zakrivili in dogovorili.“ Vrh tega pa že danes še to prestavim, da če že danes pri delegacijah odgovor na druge rame odrivamo, se bo moralo to še veliko krepkejše zgoditi, kadar pridejo v poravnavi z Ogrci denarne in gospodarstvene reči na vrsto, ktere so že skovane in bojo v malo dneh ležale pred našimi očmi, mi pa bomo pred njimi stali z glavami majaje in težko težko Avstriji mogočnost in srečo prerokovaje.

Dopisi.

Dunaj 30. nov. * (*Življenje slovanskih dijakov na dunajskem vseučilišču.*) — Obnašanje vseučilišnih dijakov v obče je dandenes tako živahno, da se mnogo o njem govori. Dovolite nam tedaj, drage „Novice“, da mi tudi o slovanskih dijakih besedico spregovorimo. Kakor da bi bila neka električna iskra šinila v žile vseh sinov matere Slave, si prav marljivo prizadevajo vsi, da se najpred vejice enega naroda zedinijo, potem pa kakor udje enega života združijo v eno močno slovansko deblo. — Naj najpred omenim o Slovencih, kteri dosedaj niso imeli pravega društva. V prvem letošnjem shodu, v katerem so se stareji in na novo na Dunaj prišedši Slovenci po stari navadi prijateljsko pozdravili, izgovorila se je želja, naj bi se naredilo slovansko društvo. Od vseh strani se je ta predlog sprejel navdušeno. In 20. dne t. m. se je ustanovilo društvo z imenom „Sava“, na podlagi glavnih teh pravil, da družabniki v znanstvenih in narodnih rečeh napredujejo ter se prijateljsko zabavljajo. Odbor se je izvolil iz sedmih udov; za predsednika je bil izvoljen g. Gregorič, za podpredsednika g. Ulrih, blagajnika g. Celestin, tajnika g. Levec in za odbornika g. Jurčič in g. Šuklje. Imamo tedaj središče, v ktero se sicer malo in še to po daljem mestu rastreseno število Slovencev